

Klets en onzin over de Dichter des Vaderlands

Meestal bescheiden honorarium

Kritiek op mijn optreden als Dichter des Vaderslands mag, schrijft **Dieck van Wissen**. Maar leugens niet.

Hoewel ik het boek van de Dichter des Vaderlands liever voor gesloten had beschouwd, dwingt mij het interview van Ilja Leonard Pfeijffer met Gerrit Komrij in maandblad *M* van 7 maart tot een weerwoord. Allereerst beweert Gerrit Komrij dat ik in 2005 in de eerste week na mijn verkiezing tot Dichter des Vaderlands hem in paniek gebeld heb met de vraag of het waar was dat NRC Handelsblad niets zou betalen voor de gedichten die ik voor deze krant zou schrijven en dat ik heel boos ben geworden toen hij dit beaamde. Kletsboek, ik heb Komrij nooit gebeld, toen niet en nooit niet. Het was trouwens ook niet nodig, want onmiddellijk na mijn aanstelling kreeg ik van NRC Handelsblad te horen dat ik voor elk gedicht een gepaste vergoeding (225 euro) zou ontvangen.

Ook de bewering dat ik zelf wel eens zou hebben uitgerekend dat

Kletsboek, ik heb Komrij nooit gebeld, toen niet, nooit niet

ik in mijn functie wel vierhonderd optredens per jaar had, mist alle grond. Maar wellicht vergist Komrij zich met de schatting van vierhonderd optredens in vier jaar, mijn hele ambtsperiode als Dichter des Vaderlands dus. Zo'n twee keer per week gaf ik immers wel acte de présence. Maar doorgaans voor een bescheiden honorarium. Door de Stichting Schrijvers School Samenleving, de organisatie die in veel gevallen voor mij bemiddeld heeft, ben ik bijna altijd voor het basistarief (250 euro – en soms nog minder) geboekt. Bij mijn weten rekenen andere dichters zoals Gerrit Komrij en Ilja Leonard Pfeijffer voor een optreden in elk geval een veelvoud van dit basistarief. Goed, een enkele keer kon ik bij het bedrijfsleven meer vragen (als je daar te weinig vraagt, ben je niet goed), maar daar staat tegenover dat ik ook in een behoorlijk aantal gevallen financieel belangeloos heb meegewerkt voor het goede doel.

Het is trouwens ook opmerkelijk en nogal tegenstrijdig dat mijn voorganger mij enerzijds verwijt

dat ik als openbare Dichter des Vaderlands tamelijk onzichtbaar ben geweest en anderzijds dat ik bij veel te veel openbare optredens in den lande mijn gezicht heb laten zien. Kennelijk ben je in zijn ogen alleen maar zichtbaar als je als Dichter des Vaderlands een keer in de twee maanden de oversteek vanuit de binnenlanden van Portugal waagt voor „een belangrijke bijeenkomst” en als je voor een handjevol doorgewinterde lezers die toch al dol zijn op poëzie een poëzietijdschrift in het leven roept. Maar ik had nu eenmaal een ander idee over de invulling van mijn functie. Ik vond het net zo goed de taak van een Dichter des Vaderlands om meer medeburgers met de dichtkunst te laten kennismaken en daarom nam ik niet alleen sommige uitnodigingen aan uit het bedrijfsleven, maar ook van verenigingen van plattelandsvrouwen en van tbs-inrichtingen en voelde ik mij niet zoals Gerrit Komrij te min om ook op te treden in „jeugdthons en bejaardenhuizen” (*HP/de Tijd* 30 januari).

Maar goed, over de taak van een Dichter des Vaderlands kunnen de meningen verschillen. En wat dat betreft is het jammer dat de organisatoren van het Dichter des Vaderlandsschap zich vorig jaar alleen maar beijverd hebben om een nieuwe ongelukkige en onduidelijke verkiezingsprocedure te bedenken en zich niet hebben beziggehouden met het uitwerken van een fatsoenlijke taakomschrijving, waarbij ze natuurlijk gebruik hadden kunnen maken van de uiteenlopende inzichten en ervaringen van de eerste twee Dichters des Vaderlands.

Ten slotte nog dit. In het interview zegt Komrij ook dat hij in 2004 zijn functie als Dichter des Vaderlands heeft neergelegd omdat het hem uiteindelijk te veel werd dat het hele literaire wereldje zich al meteen vanaf zijn aantreden negatief en minachtend tegen hem keerde. Eenzelfde ervaring heb ik ook gehad en wellicht zal het Ramsey Nasr eveneens overkomen, het hoort er gelooft ik een beetje bij. Maar dat je als oud-Dichter des Vaderlands door je voorganger wordt gediskwalificeerd door middel van aperte leugens en oncollegiale en dubieuze verachtmakingen is nieuw. Dat is niet alleen grievend voor de persoon die het betreft, maar het is ook schadelijk voor het sympathieke instituut dat Dichter des Vaderlands heet. En dat is dus dubbel jammer.

Dieck van Wissen was van 2005 tot 2009 Dichter des Vaderlands.

Brieven

Klagende gymnasia?

In zijn brief over klagende gymnasia gaat Walter Dresscher van de AOB niet in op de problematiek waar de gymnasia aandacht voor vragen (*Opinie & debat*, 28 februari). Het dreigt mis te lopen bij een uitvoersel van de nieuwe cao, waarin een entreerecht in de LD-schaal is vastgelegd voor alle eerste-graads docenten die lesgeven in de bovenbouw. Het beschikbaar gestelde geld is daarvoor niet toereikend. Alleen voor een deel van de zittende docenten kan straks daadwerkelijk een LD-schaal gefinancierd worden. Voor aankomende leerkrachten wordt dat perspectief veel moeilijker bereikbaar. Zij mogen wellicht alleen in de onderbouw lesgeven. Bij onvoldoende fi-

Crashes in Nederland

In het lijstje 'Grootste crashes in Nederland na oorlog' (NRC Handelsblad, 25 februari), ontbreekt de ramp van 7 oktober 1946, toen een Firefly van de Marine Luchtvaartdienst bij een school in Apeldoorn neerstortte. Hierbij kwamen 23 mensen om het leven, voornamelijk kinderen die gymles hadden. KES HUIZING Nuenen

Column Luuk van Middelaar

Tegendraadse verantwoordelijkheid

De speelfilm *Hunger* (2008) van Steve McQueen heeft een tijdloze kwaliteit. De film gaat over de hongerstaking waarmee Noord-Ierse gevangenen in 1981 de regering-Thatcher wilden vernieuwen hun een politieke status toe te kennen. Hoewel Noord-Ierland nog lang geen geschiedenis is, zoals zaterdag bleek, zit de kracht van *Hunger* niet in het historische relaas, maar in het uitspreken van een zware menselijke opgave: de beslissing van één mens op één moment. Zoals Sophocles' *Antigone* of Camus' *L'Étranger* gaat hij ons allen aan.

Dialogoent Hunger nauwelijks. We zien het geweld, het vuil, de lichamen in een gevangenis. Tot na een uur een woordenvloed volgt, een lange, scherpe dialoog tussen gevangene Bobby Sands en een priester. Het is een filosofisch debat over de politieke daad die de eerste wil stellen. Sands kondigt zijn hongerstaking aan. Hij zal de eerste zijn in een hongerstakette: als hij sterft, begint de volgende. De priester, geschokt, verwijt de activist angst voor het leven buiten de gevangenis, voor de vrede.

Hij noemt het zelfmoord, een overtreding van de religieuze wet. Sands antwoordt met een episode uit zijn jeugd (geen flashback-gedoe, we zien hem vertellen). Als stadsjongetje uit Belfast was hij een verwoed wielroper. Op een dag mag hij met enkele anderen meedoen aan een crosscountry in de Ierse natuur. De grens over, een enorm avontuur. Tijdens het warmlopen dwalen de Belfastse boys af, zien een verboden terrein – eropa! – en treffen er een groepje jongens uit de buurt. Het stel belandt bij een beek. In het stroompje ligt een vijf da-

gen oud veulen, op sterven na dood. De lokale lefgozertjes overleggen wat te doen. De jonge Bobby Sands voelt hun angst en weet dat het branje zal blijven. Dan verschijnt een priester van de organisatie, die de jongens dreigend maant rechtsomkeert te maken. Sands, menend dat zij als straatshoefjes uit het verdorven Belfast toch de schuld zullen krijgen, neemt een besluit. Hij pakt het hoofd van het veulen en drukt het onder water. Uiteraard sleept de priester hem als straf aan de haren door het bos. Maar Sands heeft gehandeld. In het voorbijgaan heeft hij het respect van alle jongens gewonnen.

Wat Sands daar in dat Ierse bos doet is onuitlegbaar. De gebeurtenis dringt zich aan hem op. Deze is niet te voegen onder bestaande wetten of boekjes. Hij neemt een persoonlijke verantwoordelijkheid, hier en nu, voor het oog van een publiek.

Het begrip 'verantwoordelijkheid' is in het politieke spraakgebruik versleten geraakt. Alle aandacht gaat uit naar het 'afleggen' ervan. Er gebeurt iets en iemand moet daarop aanspreekbaar zijn.

Wie kan in het parlement of de rechtszaal ter verantwoording worden geroepen? Zijn het in de kredietcrisis de bankiers, de politici, de aandeelhouders, de toezichthouders? Het publiek blijft zitten met de gedachte dat verantwoordelijkheden er zijn om te worden ontlopen en afgewenteld, dat niemand verantwoordelijk is.

Toch is dit 'afleggen' slechts de juridische helft van de verantwoordelijkheid. De politieke helft is veronachtzaamd. Daar komt het 'antwoord' dat in de term verscholen zit, niet op de vraag van een beschuldiging, maar op een unieke situatie. Het gaat om de verbinding van die beide.

Het is geen woordspel het begrip 'verantwoordelijkheid' te verbinden met 'antwoord' (vergeleek 'responsibility', enz.). De etymologie herinnert eraan dat de verantwoordelijkheid, hoezeer ze ook een scheppende kwaliteit is, altijd komt na iets, na een vraag uit de werkelijkheid.

Verantwoordelijkheid is vereist in al die situaties waarin vaste regels niet werken. De dokter die besluit tot een ingreep bij een patiënt onder narcose. De ouder die

een school kiest voor een kind. De makelaar die een huis taxeert. Een kabinet dat een oorlog steunt. Zulke beslissingen zijn nimmer juridisch dicht te metselen.

Als alles in het leven volgens het boekje afging, zou verantwoordelijkheid afgelegen een bureaucratische exercitie zijn. De richtlijnen nalopen. Het wordt interessanter als er iets niet klopt, als zich een unieke situatie voordoet. In de geschiedenis en het leven zijn geen andere.

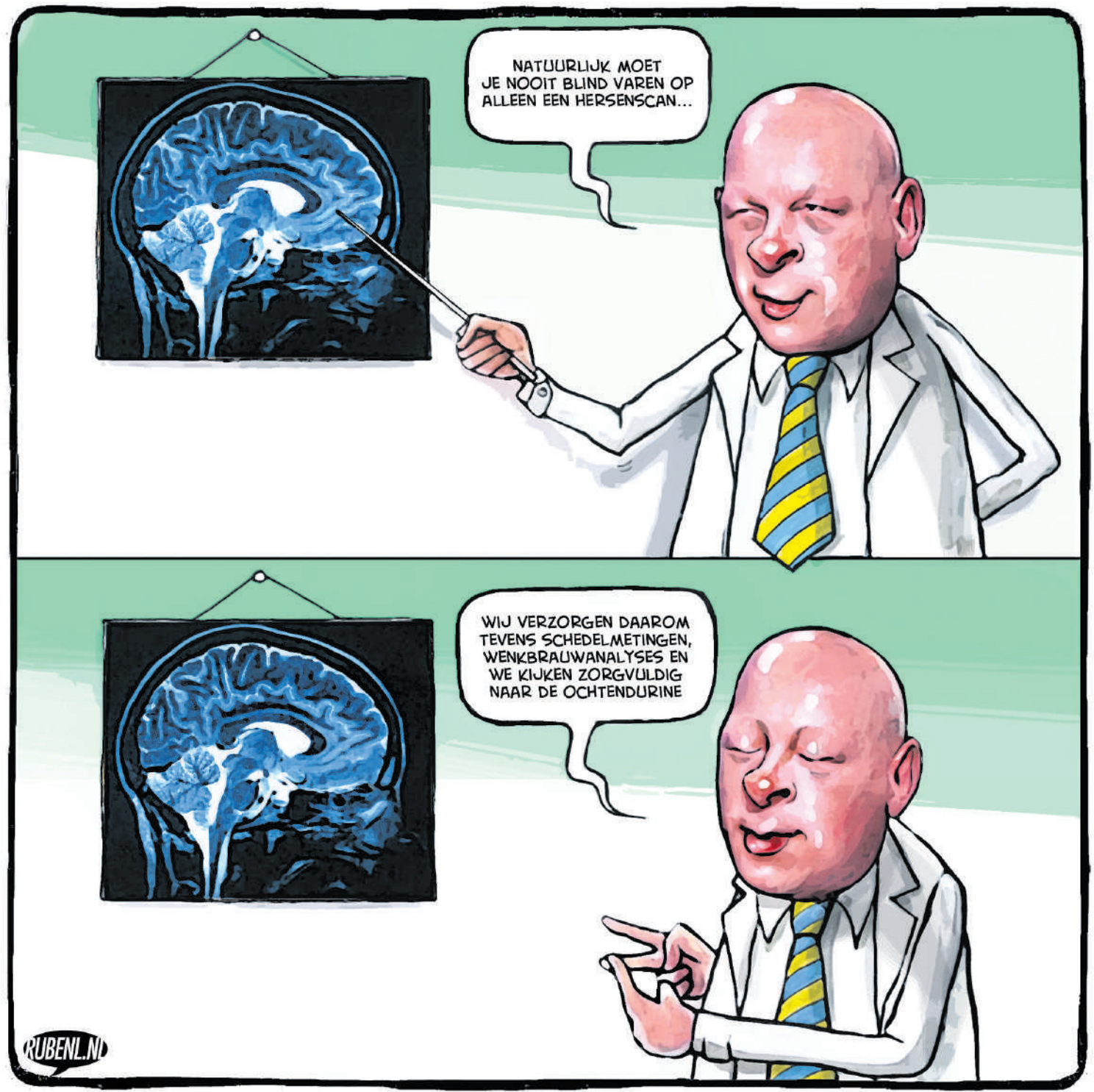
Neem de Irakenvoet. De juridische en politieke kant van verantwoordelijkheid zijn zo verstrengd geraakt dat deze niet meer kan worden afgelegd. De verdedigingslinie van Balkenende voor de steun in 2003 aan de Irak-oorlog rustte op niet-naleving door Saddam van resoluties van de Veiligheidsraad. Op die juridische motivatie kwam juridische kritiek. Zo gaf deze krant in december jl. een slinger aan de zaak dankzij uitgelekte memo's van de juridische dienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dat was verbazingwekkend, want er stond welbeschouwd weinig bijzonders in.

die op te helderen rust bij degene die beweert een beter selectie-instrument te hebben ontdekt. Als het om een weddenschap zou gaan, zouden wij zelf veel geld inzetten op de ouderwetse IQ-test van de selectiepsycholoog: tikkel-tje saai, maar lang niet slecht qua voorspellend vermogen en bovendien goedkoop, althans een factor 100 goedkoper dan de hersenfoto's van Verbeke.

Naar de selectiepsycholoog gaan, heeft nog een voordeel: vanwege de beroepsrechtelijke regels zal hij of zij nooit en *plein public* gaan roepen dat iemand autistische trekken vertoont. De selectiepsycholoog zal al helemaal geen toespelingen maken op een verband tussen ongunstige bedrijfsresultaten en autisme, gewoon omdat daar geen enkele aanwijzing voor bestaat.

Resteert de vraag waarom claims van het type dat Verbeke de publieke arena inslingert, het goed doen. Het zal ongetwijfeld te maken hebben met wat sommige wetenschappers de *seductive allure of neuroscience explanations* noemen. Degene die zegt dat Rijkman Groenink autistische trekken vertoont, ventileert een irrelevante opinie. Maar een heuse professor die beweert dat de ex-topman zulke trekken bezit omdat zijn voorste hersenregio te tam is, zo'n professor lijkt een soort verklaring te geven. Maar meer dan neuroblabla is het niet.

Prof. dr. Harald Merckelbach is hoogleraar psychologie aan van de Universiteit Maastricht. Dr. Jellicie is hoofddocent psychologie aan dezelfde faculteit.

Illustratie Ruben L. Oppenheimer

Selecteer niet met hersenscan

Sollicitatie moet niet stuklopen op een luie hersenkwab

Dat een hersenscan kan leiden tot een betere personeelsselectie is nonsens. Ga naar de selectiepsycholoog, menen **Harald Merckelbach** en **Marko Jellicie**.

De Rotterdamse hoogleraar *sales management* Willem Verbeke zegt tegen ieder die het horen wil dat hersenscans een betere selectie van personeel mogelijk maken (*nrc.next* 25 februari). Dat iemand als Rijkman Groenink, oud-topman van ABN AMRO, autistische trekken vertoont, zou je op een hersenfoto kunnen zien. Aldus professor Verbeke.

Je moet tijdens een sollicitatieprocedure dus niet praten met kandidaten, maar je moet foto's maken van hun hersenen. Op die foto's spoor je dan naar autistische kenmerken. En sollicitanten wier hersenen deze kenmerken vertonen, wijs je natuurlijk af. Want autisten – aldus nog steeds professor Verbeke – hebben weinig invoelingsvermogen, communiceren slecht en zijn een bedrijfsrisico. Vooral als ze leidende functies bekleden.

Willem Verbeke mocht zijn verhaal komen toelichten bij *Paauw & Witteman*. Gezetten achter een plastic model van de hersenen liet hij het publiek hersenfoto's zien van een slechte verkoper en van een goede verkoper. Het hersenplaatje van de slechte verkoper vertoende wat minder activiteit in de voorste regio's dan dat van de goede ver-

koper. Je kunt, aldus Verbeke, met hersenfoto's derhalve ook topverkopers rekruteren. Wij voorspelt dat binnen 5 jaar de hersenfoto een prominent onderdeel van de sollicitatie is. Trouwens: bij het selectiebedrijf van Verbeke zelf worden al zulke foto's gemaakt.

Het verhaal klinkt als prima sales van zijn eigen bedrijfje. Wetenschappelijk gezien is het echter potsierlijke grootspraak. En wel om vier redenen.

De eerste is technisch van aard: de hersenplaatjes die Verbeke vertoont aan het grote publiek zijn geen foto's in de eigenlijke zin van

ren: beweren dat iemand een goede verkoper zal worden omdat hij de voorste hersenendelen zo lekker activeert, is net zo'n zotteklap als beweren dat iets een koe moet zijn omdat het vier poten heeft.

Het derde punt betreft oorzaak en gevolg. Verbeke schijnt te denken dat je met een onrustige voorste hersenkwab wordt geboren en dat je vervolgens topverkoper wordt. Of dat dit deel te lui is en dan ga je volgens Verbeke juist autistische trekken vertonen. Maar het omgekeerde is net zo goed denkbaar, zoals het voorbeeld van de Londense taxichauffeurs laat

Hersenplaatjes zijn geen foto's in de echte zin van het woord, maar geconstrueerde plaatjes

het woord. Het zijn geconstrueerde plaatjes. Ze geven weliswaar activiteit in bepaalde hersengebieden weer, maar om ze te maken moet je er eerst referentiewaarden, noem het vergelijkingsmateriaal, in stoppen. Veel hangt dus af van de kwaliteit van dat vergelijkingsmateriaal. Je kunt hersenactiviteit opblazen of juist afzwakken door gewoon andere referentiewaarden te kiezen. Het begrip hersenfoto suggereert een exactheid, die het ding niet bezit.

Het tweede punt heeft te maken met de eisen waaraan een deugdelijke redenering moet voldoen. In hun onderzoek lieten Verbeke en zijn collega's zien dat topverkopers meer activiteit vertonen in de voorste hersengebieden dan matige verkopers. Die bevinding mag je natuurlijk niet zo maar omke-

Commentaar

In de tent van Clinton

Ook met 17.000 man extra is de oorlog in Afghanistan niet te winnen. President Obama heeft daarover in een interview met The New York Times geen misverstand laten bestaan. Op de vraag of de VS aan de winnende hand zijn, reageerde hij kort: „Nee.” Volgens hem is het tijd toenadering tot gematigder aanhangers van Talibaan te „verkennen”.

De aanpak in Irak strekt Obama tot voorbeeld. Daar heeft Amerika, ondanks het oplaaende geweld, in zijn ogen toch enig succes geboekt. Met de *surge* werd de veiligheidspositie van de soennieten verbeterd en kon een wig worden gedreven tussen hen en Al-Qaeda. Al erkent de president dat de vergelijking met Irak maar ten dele op gaat. De toestand in Afghanistan is namelijk veel ingewikkelder. Het land bestaat eigenlijk niet. Elk beleid dat zich op pacificatie richt, moet dus rekening houden met zoveel variabelen dat er geen eenvoudige formule is te verzinnen.

Het vraagsgesprek, daags voordat bekend werd dat de VS komend half jaar 12.000 man uit Irak terugtrekken, bevat op zichzelf geen nieuwe gezichtspunten. Generaal Petraeus, die het bevel voerde over de surge, bepleitte al eerder een minder bevoglen en rationelere houding tegen de Talibaan.

Desondanks is het interview het zoveelste afscheid van de ideologische politiek die Bush pas in zijn zwanenzang wat afzwakte. De Amerikanen worden nu in snel tempo voorbereid op posities die een paar jaar geleden nog als desertie zouden zijn gebrandmerkt. Over de culturele bevrinding en maakbaarheid van Afghanistan maakt Washington zich geen illusies meer.

Die breuk met het verleden komt eveneens tot uiting in het plan van minister Clinton van Buitenlandse Zaken om nog deze maand een 'grote tent'-conferentie over Afghanistan met alle betrokken (buur)landen te organiseren, mogelijk in Nederland. Daarvoor moet ook Irak worden uitgenodigd. Iran lijdt onder de wanorde in de regio, bijvoorbild onder de opiumhandel vanuit Afghanistan. In 2001 heeft Iran bovendien meegeholpen om de Talibaan, als plechtanker voor Al-Qaeda, na 9/11 ten val te brengen.

Volgens Clinton betekent zo'n invitatie niet dat Amerika zijn beleidslijn tegen het nucleaire programma van Iran zal afzwakken. Maar als Iran aan tafel komt zitten, zal dat onvermijdelijk gevolgen hebben voor de betrekkingen met de VS in bredere zin. Nu Amerika en NAVO steeds nadrukkelijk buiten eigen kring hulp zoeken voor een doorbraak in Afghanistan, veranderen de machtsverhoudingen hoe dan ook, al is nog onduidelijk welke kant ze op verschuiven.

Nederland moet zich daarvan eveneens rekenschap geven. Dat het is gevraagd om gastvrijheid, is niet alleen een blijk van waardering voor zijn organisatielent. Het is ook een indicatie dat Nederland na 2010 wellicht militair actief zal moeten blijven. Het kabinet doet er goed aan dat niet meteen te negeren. Er kan wel degelijk een relatie ontstaan tussen de plaats van de conferentie over Afghanistan in Nederland en de plaats van Nederland in Afghanistan.

Minister als helleveeg

Dat is schrikken voor de politie: een minister die doet wat ze heeft aangekondigd. Namelijk vasthouden aan de benoeming van meer vrouwen in de top van politiekorpsen. Of minister Ter Horst (Binnenlandse Zaken, PvdA) er verstandig aan heeft gedaan daarom een benoeming te blokkeren van een mannelijke korpschef in Zuid-Holland Zuid, is een tweede. Maar consequent is het wel.

In het algemeen geldt dat emancipatiebeleid makkelijk met de mond valt te belijden totdat het stuit op de weerbarstigste werkelijkheid. Zo streefde het toenmalige kabinet er in 2000 naar om de ambtelijke top bij de rijksoverheid in 2010 voor 25 procent uit vrouwen te laten bestaan. Het huidige kabinet deed er een jaartje bij. Niettemin moest Ter Horst vorig jaar op vragen van zes Kamerleden toegeven dat van de zeven secretarissen-generaal die in 2007 werden benoemd, er zeven man waren. De bewuste Kamerleden waren zes vrouwen en lid van respectievelijk CDA, PvdA, VVD, GroenLinks, ChristenUnie en D66. Zij vroegen de minister „als een helleveeg tekeer” te gaan om het percentage te bereiken.

Een van de vragenstellers was de huidige fractieleider van de PvdA, Hamer. Ook zij ervoer later de discrepantie tussen theorie en praktijk. Het aantal vrouwelijke ministers in het kabinet is eind vorig jaar met één verminderd, nadat Vogelhaar (Wonen, Wijken en Integratie) door haar partijgenoot,

vicepremier Bos, aan de kant was geschoven. Hamer wist Bos daarna kennelijk niet op het spoor van een geschikte opvolgster binnen de PvdA te zetten.

Minister Ter Horst doet haar best. Bij vacatures voor burgemeestersposten staat standaard de mededeling dat bij gelijke geschiktheid de voorkeur uitgaat naar een vrouw. Met de politietop heeft ze de afspraak gemaakt dat tot 2011 50 procent van de Kroonbenoemingen aan vrouwen en/of allochtonen moet vervallen. Dat vrouwen en allochtonen hierbij als optelsom dienen, is op zichzelf merkwaardig. Maar hoe dan ook: de bewindsvrouw ziet aankomsten dat deze afspraak niet zal worden nageleefd. En dus doet ze nu wat ze vorig jaar voorzichtig had aangekondigd: ze blokkeert een benoeming.

In de casus van de politie voor Dordrecht en omgeving is dat nu openbaar geworden. Dat maakt de eventuele aanwijzing van een vrouw tot korpschef daar op voorhand omstreden. Ook als de kwalificatie 'excusus-truus' geheel misplaatst zou zijn, zij zou altijd met een handicap beginnen. De minister verdient steun voor haar streven naar meer vrouwen in de top, ook bij de politie. Onder handhaving van gelijke eisen aan kwaliteit. De situatie die nu in Zuid-Holland Zuid is ontstaan, waar de functie van korpschef al ruim een jaar vacant is, laat echter zien dat het hanteren van quota niet het juiste middel is, zelfs aversecht kan uitpakken.

Dat Ter Horst af en toe luidkrachtig haar ongenoegen laat blijken, zoals gisteren op Internationale Vrouwendag, kan niettemin geen kwaad. Maar haar doel is praktischere te verwezenlijken via een consequent doorgevoerd personeelsbeleid van onderop dan door het van boven op te leggen.

nrc.nl/expert : uitkeringsparen

Laat werknemers voor hun eigen uitkeringen sparen. De sociale zekerheid moet minder collectief. Nu leeglaag het recht op een uitkering de prikkel om snel werk te zoeken. Vindt u dit ook? Discussieer mee.

Reageren kan op nrc.nl/middelaar